

annak erőszakos tervszerűségére. Ugyanakkor különbséget tesz a projekt és annak gyakorlati megvalósítása között. Úgy véli, hogy a Szovjetunió esetében ez egy tipikusan orosz projekt volt, melyre más nemzetek nem is vállalkoztak volna. Feltételei adottak voltak: a falusi kollektívizmus erős hagyománya és a vágy az igazságos társadalomra. A projekt pedig „Rabság, Testvériség, Igazság” formájában valósult meg. Mivel „*a Boldogság Országát nem építik föl rabszolgák*”.¹² Az ideológiai alapon tervszerűen épülő városok mintájára megszületett a Napváros díszlete, melynek tulajdonképpen nem volt más funkciója, mint ideológiai dekorációként szolgálni a Boldogság Országának legszentebb városába vezető úton. Mert az ideális társadalom legideálisabb városának valójában Moszkvában kellett volna felépülnie, ott azonban a tervezők nem tudták rászanni magukat olyan mértékű rombolásra, mint ami Minszkben történt.

A szocreál ma

Klinau könyvét különösen fontosá teszi és érdekes keretbe helyezi az a tény, hogy az utóbbi években úgy tűnik, megkezdődött a szocialista realizmus átértékelődése. Magyarországon a köztudat szocreálhoz való viszonya az érzelmek széles skáláján mozog a diktatúrát kiszolgáló művészet teljes elutasításától a régi rendszer iránti nosztalgiáig, ami jól mutatja a kérdés politikai meghatározottságát. Ugyanakkor megjelentek olyan kiadványok, melyek művészeti, építészeti szempontból vizsgálják a szocreált. Felmerült többek között az is, hogy a szocializmus épített öröksége megérdemli-e a műemléki védettséget. A kérdés a „megértő művészet-történet-írás” jegyében látszik megoldódni, és a szocreál teljes elvetése helyett annak történetiségét értékeli és értelmezi, az arra érdemes műveket pedig védelem alá vonja. A téma politikai színezetű aktualitását (és érzékenységét) jól mutatja, hogy bizonyos köztéri szobrok, emlékművek „lecserelése” vagy az arról folyó viták jelenleg is zajlanak. A tét azonban nem kevesebb, mint annak eldöntése, hogy tulajdonképpen mit is kezdünk saját közös múltunkkal.

¹² Uo., 14.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Daniel Arasse: *Az emlékezettől a meggyőzésig*, in: *Festménytörténetek*, Budapest, Typotex, 2011, 133-142.

Gaston Bachelard: *A tér poétikája*, Budapest, Kijárat, 2011, 30-31.

Tommaso Campanella: *A Napváros*, ford. SALLAY Géza, Szeged, Lazi, 2002.

Faragó Kornélia: *Térirányok, távolságok: térdinamizmus a regényben*, Újvidék, Forum, 2001, 1-2.

Ferkai András: *A sztálinizmus építészetről*, in: *A művészet katonái: sztálinizmus és kultúra*, Budapest, Corvina, 1992, 24-33.

Artur Klinau: *Minszk. Az álmok Napvárosa*, ford. Pálfalvi Lajos, Budapest, Kairosz, 2012.

Artur Klinau

Az Istenek városa

📍 Metropolitan Museum of Art (Tetőterasz), New York

📅 2012. május 15 – november 4.

Minden nagyon gyorsan változott a Városunkban. Ha az üres telkek mellett ház állt, és újat kellett építeni, akkor nem a régi mellé építették, hanem lebontották, és a helyére építették az újat.

A. Klinau: A Napváros. Minszki útikalauz

A Zmenszk övezet

Tisztelt tudósok, kutatók és nagyközönség! Ha még nem jutottatok végső elhatározásra a Menszsk név eredetét illetően, és továbbra is meddő vitákkal vagytok elfoglalva, hagyjátok abba a céltalan okoskodást. Felejtsek el Menyeszket, az óriást, ne hivatkozzatok a Menka folyóra, egyszerűen csak fogadjátok el a tényt: a város neve a *zmena*, vagyis a változás szóból ered.

Sehol sem találtok még egy ilyen változékony, csalóka, bizonytalan és hűtlen várost Európában. Képzeltetek csak el egy olyan embert, aki a XVIII. század második felében született egy kicsi, de méltóságteljes városban a lengyel-litván közös állam

Artur Klinau
2011

keleti részén. Meghitt hangulatú utcákon sétált, gyönyörű barokk templomokat csodált meg, időskorában azonban az Orosz Birodalom teljesen elhanyagolt városában találta magát, mely tele volt lump kocsmákkal, sáros utcákkal. A korábbi katolikus templomok tornyait lerombolták, pravoszláv hagymakupolákat építettek a helyükre. Egy másik ember pedig itt, a zsidó negyedben nőtt fel, a zsinagóga és az öreg Jákob heringtől erősen büzlő halkereskedése mellett haladt el iskolába menet, mindenütt anyanyelvét, a jiddist hallotta, majd a Hruscsov-korszakban egy szűk, lepukkant panelben halt meg, nem messze a Tartar Traktorgyártól. Mintha csak gúnyolódni akarnának rajta, a temetés napján megnyíltak a gyár kapui, és huszonöt traktor bukkant elő, farkasszerű pofájukon kis vörös zászlókkal és *Belarusz* felirattal.

Néhány évvel később megint született valaki Menszkbén, a Napvárosban. Parkok között nőtt fel, ahol extra finom csajok álltak, kezükben evezőkkel és antik vázákkal, megcsodálhatta a helyi Parthenon, más néven a Szakszervezeti Palota timpanonját díszítő különös gipsz isteneket, ión és korinthuszi oszlopsorokkal díszített utcákon sétálhatott. Mielőtt a haja megőszülne, megtudja, hogy szeretett Napvárosát lebontják. Nos, talán nem az egészet, de egy részét mindenképpen. Mindenféle pletykákat hallani arról, hogy a várost megvették a marslakók, akik valamiért asz-szíroknak nevezik magukat. A paloták helyére harmincöt emeletes, gigantikus falloszokra hasonlító, teleszkópszerű üvegtoronyokat építenek. A tornyokat szállodáknak fogják nevezni, a vendégeik alighanem asz-szír marslakók lesznek, hiszen jó ideje ők az egyetlenek, akik a Napvárost látogatják. Olyan pletykák is terjednek, hogy space asses, egyszerűbb nevükön repülő csészealjok szállnak a fallikus szállodák tetejére, hiszen ez a titkos asz-szír terv lényege: űrhajó kilövőállomást építeni a hadseregük számára, hogy az egész térséget meghódíthassák.

A háborús övezet

A háborús övezetben nincsenek városok. Időnként növekedésnek indulhatnak, de sosincs idejük teljesen kifejlődni, mert hamar lerombolják őket. A háborús övezetben nincs kultúra.

A kultúra sosem a frontvonalak mentén húzódó lövészárkokban alakul ki. A háborús övezetben nem élnek emberek. Ezen a helyen nem lehet élni, csak túlélni.

A háborús övezetben nincsenek értékek. Bármi lehet a legfőbb érték, ami segít abban, hogy ma életben maradj és megérd a hajnalt. A háborús övezetben nincsenek múzeumok, színházak vagy galériák. Itt még az atomerőművek is idegösszeroppanást kapnak és hatalmas gombafelhőket eregetnek. Ugyanez a helyzet

a könyvtárakkal. A háborús övezetben nincsenek műemlékek. Itt csak romok, kereszték és tömegsírok vannak.

Ötszáz éve élünk a háborús övezetben. A háború először keletről érkezett, lerombolva a városokat, legyilkolva a népesség felét, csak pusztulást hagyva maga után, semmi mást. Aztán újra meg újra megérkezett. Nemcsak keletről, de nyugatról is, majd északról és délről. Minden alkalommal városokat pusztított el, embereket ölt meg, de sosem távozott. Ez az ő területévé vált.

Egyre hosszabb ideje figyelhettük, fokozatosan hozzászoktunk a látványához. Csavargók és lelencek lettünk, a háború nomádjai. A legismertebb fehéroroszmántra, mely szerint „Csak háború ne legyen!” - értelmét veszítette, ahogy a vérünkkelé vált a háború. Barbár hordákká, a háború hajléktalan gyermekeivé váltunk. Nincs többé szükségünk sem a keleti, sem a nyugati hódítókra. Mi magunk végezzük el helyettük a piszkos munkát, letapossuk a város törékeny hajtásait, melyeket eddig még nem sikerült teljesen eltörölni a föld színéről, vagy csak az utóbbi hat évtizedben kezdtek sarjadoszni. Végül is nomádok vagyunk, egy várost pedig nem pakolhatsz fel a szekérre, nem viheted titkos rejtekhelyre az erdőbe vagy a mocsárba. Minek nekünk város? Egyszerűen csak arra vágyunk, hogy megláthassuk a hajnal fényeit.

Az Istenek halála

Megszületett a döntés. Az Istenek városa halálra van ítélve. Tíz éven belül arra fogunk felriadni, hogy egy másik Zmenszkbén vagyunk. Ez elkerülhetetlen. A barbár hordák jó ideig csak távolról közelítettek a Napvároshoz, bámulták klasszikus szépségét a bőséges zsákmány reményében, de most már a csatakiáltásaik törnek meg a csendet, rohamra indulnak.

Néhány éve meghódították a főpályaudvart, és úgy tűnt, csendben megálltak a kapuk előtt. De ez a csend megtévesztő volt. Egy reggel az örök hatalmas lovat pillantottak meg a toronyból, az oldalán a kellemesen csengő *Befektető* felirattal. Az örök kinyitották a kaput, és behozták Napvárosba a *Befektetőt*. Akik ismerik az ókori történetet, tudják, mi történt ezután.

A történelem ismétli magát. Már itt vannak. Van még esély arra, hogy megvédjük a Napvárost? Igen, van. Mégsem védik meg a várost a nomádok a barbároktól. Nem tartanak ki, nem küzdenek meg minden egyes házért és utcáért. Csak a lakosai védik a várost. De a háborús övezetben kevesen vannak. Persze lesz néhány szélmalomokkal harcoló Don Quijote, aki szembeáll a teleszkópszerű üvegtoronyokkal. A túlélő polgárok maroknyi csoportja megpróbál majd megmenteni egy épületet, például a térség szimbólumául szolgáló Háború Múzeumát. De ez nem elég az egész város megmentéséhez.

Megint megváltozik Zmenszk. Tehát ne legyél meglepve, kedves olvasó, ha öregségedben egy nap kinézel az ablakon, és egy ferdeszemű, két csápot viselő zöld pofa bámul vissza rád. Igen, ezek lesznek a marslakók, a város valódi tulajdonosai. És te csak a „helybeli” gúnynévvel felruházott élődsi leszel. Hogy megszabadulj az átható tekintettől, nem tudsz mást tenni, mint behúzni a függönyt és bekapcsolni a tévét, miközben azt dűnnyögöd magadban: „Istenem, segíts, miféle ördögfajzat volt ez?”

A Napváros

A Napváros bennünk van. A tudatunkban zajlik a háború. Mi vagyunk a barbárok. Itt az ideje békét kötni és békeövezetté nyilvánítani a háborús övezetet. Meg kell állnunk. Itt az ideje letelepedni ezen a földön. Leszállni a lóról, lepakolni szerény holminkat a szekérről, és felépíteni egy házat. A saját házat. Nem annak a helyén, ami már felépült, hanem mellette. És élni kell ebben a házban, és egy napon ebben a házban kell meghalni. Hogy a gyerekeid és az ő gyerekeik is ebben a házban szülessenek meg. Hogy legyen egy másik ház a tiéd mellett. És még sok másik ház is. Hogy együtt alkossanak egy várost. És ha a barbárok, vagy az asz-szírok, vagy a Mars-béli befektetők jönnek, hogy elpusztítsák, megvédjük a házainkat és a városunkat.

A Napváros bennünk van! Mi vagyunk a Napváros!

Kedves olvasó! Amikor átfutja a szemed ezeket a sorokat, a barbár hordák talán épp szétzúzzák a kis Parthenon riadt istenfiguráit.